

ipsos ecclesiasticos canones de ritu excommunicandi, et de ritu eligendi episcopos.

Theophilus scribit: „Ut ecclesiae justa judicia nequaquam irrationabili clementia destruantur, ne legi Dei arbitria praeferantur humana“,¹ et loquitur de decretis ecclesiae.

Basilium in regulis brevioribus scribit: „Ommino et jejunium et cibus pietati accommodata ex ratione assumi debent; ut videlicet quotiescunque mandato Dei per jejunium satisfaciendum sit, jejunemus; quotiescunque item mandatum Dei cibum desideret, quo corpus confirmetur, edamus, non ut helluones, sed ut operarii Dei.“² Haec Basilium, ut videtur vocans praeceptum Ecclesiae de jejunio mandatum Dei.

Basilium imitatus Nazianzenus ad Celeusium scribit „Delinquis ipse iudex, quod non jejunas; et quomodo humanas leges servabis, cum divinas contemnas“?³

Praeterea Cyprianus in illos qui christianos idololatrantes absque canonicis satisfactionibus admittebant ad communionem: „Contra evangelii vigorem, contra domini ac Dei legem temeritate quorundam laxatur incautis communicatio, irrita et falsa pax, periculosa dantibus et nihil accipientibus profutura; non quaerunt sanitatem, nec veram de satisfactione medicinam.“ Haec ille, non haec dicens, quod putet satisfactiones has vel illas ecclesiasticas prae-

Arianis adductum episcopi nomen quasi mercatum apud eos, qui eum nec peterent nec vellent et rem gestam prorsus ignorarent saecularium iudicium patrocinio ac vi sese intrudere. Illud enim vera ecclesiasticorum canonum abrogatio est ethnicosque ad blasphemandum inducit et ad suspicandum, quod non secundum divinam legem sed nundinatione et patrocinio ordinationes fiant.

¹ Theophilus Alex. epist. paschal. III. Migne P. L. 22, 828 inter opera S. Hieron.

² Regul. brevior. 139. Migne P. Gr. 31, 1175.

³ Epist. 112 ad Celeusium, Migne, P. Gr. 37, 210, ubi ita habet: Inique agis, o iudex, qui non jejunas. Et quomodo leges humanas servabis, qui divinas contemnis ac pro nihilo ducis?

⁴ De lapsis n. 15. Migne P. L. 4, 478.

scriptas esse in evangelio vel Dei lege, sed quod evangelium et Dei lex commendat obedientiam legibus ecclesiae debitam quamdiu illa obligat, et ideo contra evangelium et legem Dei eis non obeditur.

5. Firmum ergo est, apud patres antiquos leges divinas saepe dici ipsas leges ecclesiasticas et positivas; leges vero humanas, leges principum et magistratum, quod ab homine latae sint, et in bonum humanum tendant, sicut leges ecclesiasticae ad caritatem ordinantur et vitam aeternam. Neque hanc doctrinam patres a seipsis hauserunt, sed ab ipso evangelio et Paulo. Dominus enim de praeceptis superiorum et Ecclesiae loquens ait [Luc. X, 16]: *Qui vos audit, me audit, et qui vos spernit, me spernit.* Et iterum [Matth. XVIII, 17]: *Si ecclesiam non audierit, sit tibi velut ethnicus et publicanus.* De praeceptis etiam pharisaeorum et scribarum dixerat Judaeis [Matth. XXIII, 3]: *Quae dicunt facite, secundum autem opera eorum nolite facere.* Paulus quoque, postquam multa praecepta positiva et parvo tempore duratura tradiderat, dixit [I Cor. XIV, 37]: *Si quis videtur propheta esse aut spiritualis, cognoscat quae scribo vobis, quia domini sunt mandata.* Et de similibus mandatis dicebat [I Cor. VII, 40]: *Puto autem quod et ego Spiritum Dei habeam.* Apostoli quoque in concilio statuentes dixerunt: *Visum est Spiritui sancto et nobis, ut abstineatis a sanguine et suffocato* [Act. XV, 28, 29], quae omnia praecepta erant positiva, ut inferius fusiori sermone ostendemus.

[Cap. II. Jus divinum stricte sumptum explicatur.]

6. Quamvis autem ita accipiatur jus divinum a multis patribus antiquis, ut probatum est, certum nihilominus est, patres (sc. figentes canonem tridentinum) cum quibus hic agimus, non ita accepisse jus divinum, sed strictiori quodam et propriori modo; tum quia nemo catholicus negat illis, quin hoc modo et jurisdictio episcoporum et curatorum ordinaria, quinimo commissaria archiepiscoporum et legatorum et vicariorum sive aliorum exemptorum sit juris divini. Nam quum haec juris ecclesiastici sint, etiam erunt

juris divini hoc modo sumpti. Nemo etiam negat, quin residentia in hoc sensu juris sit divini. Tum etiam quia clare dixerunt, se ideo cupere jurisdictionem et residentiam episcoporum declarari juris divini, quia si talis juris definiretur, non posset a pontifice dispensari, ne quis non resideret, vel ne haberet plura beneficia vel plures commendas, quas si haberet residere non posset. Quae quidem vera non essent, nisi de jure divino stricto; quum jus ecclesiasticum et dispensari et abrogari et commutari possit ex causa per pontificem. De quibus satius agemus, postquam declaraverimus, quid sit jus divinum proprie.

7. Jus ergo divinum proprie est lex justa, lata ab ipso Deo absque media humana auctoritate, vel quae ex hujusmodi lege necessario et manifeste deducitur, sive per scripturam canonicam sive per fidelem traditionem ad nos perveniat.

Itaque tria requiruntur, ut quid sit jus divinum, nempe, ut sit lex justa, ut sit a Deo, et ut sit a Deo immediate, h. e. non interveniente hominis auctoritate, licet a Deo sibi concessa. Quod autem haec requirantur, constat ex duobus. Primo enim omnia, quae sine controversia jus divinum dicuntur, haec tria in se habent; deinde vero illa, quibus aliquid horum deest, non dicuntur jus divinum. Jus ergo naturale, hoc est dictamen ipsum inditum hominibus ex ipso naturali rationis lumine jus divinum est et dicitur: et illi conveniunt illa tria supra dicta. Est enim lex justa et a Deo immediate condita; ipse enim Deus, qui immediate creat animas, indidit illis hoc naturale jus, quod juxta Aristotelem idem est apud omnes, et in omni loco et tempore, quale est: bonum esse faciendum et malum fugiendum, et neminem injuste esse laedendum, et esse alteri faciendum, quod nobis fieri merito vellemus. Lex etiam fidei et caritatis, quae etiam jus divinum est, et iusta est, et a Deo immediate; fides enim donum Dei est; et caritas diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis. Decalogus item jus est divinum, quia lex est iusta, et a Deo, non per hominem lata. Omnes etiam leges, quas dominus Jesus per se ipsum

instituit, sive per scripturam sive per fidelem traditionem ad nos perveniunt, jus divinum sunt, quia leges sunt justae, et ab eo immediate institutae, licet nobis sint promulgatae vel per apostolos, vel per auctores scripturae, vel per ipsam ecclesiam ejusque fidelem traditionem. Tota etiam ipsa scriptura canonica jus divinum dici potest, cum propter leges quas continet a Deo immediate institutas, tum etiam quia tota a Deo revelata est, et mentibus auctorum scripturae inscripta; *non enim voluntate humana allata est aliquando prophetia, sed Spiritu sancto inspirati locuti sunt sancti Dei homines* [II Petr. I, 21]. Institutio etiam sacrosancti novi testamenti jus divinum est, quod quidem Deus ipse per se ipsum instituit, non apostoli, non ipsa ecclesia, licet quaedam illorum nobis promulgaverint. Ex quibus patet, omnia quae proprie jus divinum dicuntur, et leges justas esse, et a Deo immediate institutas.

Quod autem illa, quibus aliquid horum deest, non dicantur proprie jus divinum, etiam probatur. Nam si aliquid non est lex justa, non potest jus divinum dici; si autem lex justa est, procul dubio a Deo est, per quem legum conditores justa decernunt, et si posset esse lex justa, quae a Deo non esset, non posset jus divinum dici; nec enim intelligi potest, ut jus quod a Deo non est, divinum sit.

8. Non sufficit autem ad hoc, quod aliquid sit jus divinum, quod sit lex justa, et quod sit a Deo quomodo-cunque; sed opus est, ut sit a Deo immediate. Qua in re quia aliqui dissident, removenda est aequivocatio hujus verbi: immediate. Quod quidem juxta communem scholasticorum doctrinam dupliciter sumitur: aut enim dicit (ut ipsi loquuntur) immediationem virtutis, aut immediationem suppositi. Illud autem immediate aliquid efficit, quod ad virtutem attinet, cujus virtus per se ipsam pertingit ad ipsum effectum. Et hoc modo loquendo, non dubium est, quin Deus optimus maximus omnia immediate operetur, quia sua infinita virtute *pertingit a fine usque in finem fortiter* non solum in effectibus, qui superant naturam, sed etiam in naturalibus. Causa enim prima etiam juxta philosophos

plus et intimius influit in effectum causae secundae, quam ipsa causa secunda.

Idcirco d. Thomas dixit: „Sicut agens infimum invenitur immediatum activum, ita virtus primi agentis invenitur immediata ad producendum effectum. Nam virtus infimi agentis non habet quod producat hunc effectum ex se, sed ex virtute superioris proximi, et virtus illius ex virtute superioris, et sic virtus supremi agentis invenitur ex se productiva effectus quasi causa immediata, sicut patet in principiis demonstrationum, quorum primum est immediatum. Sicut igitur non est inconueniens, quod una actio producat ex aliquo agente et ejus virtute: ita non est inconueniens, quod producat idem effectus ab inferiori agente et a Deo, ab utroque immediate, licet alio et alio modo.“¹ Haec ille, docens, Deum immediate omnia operari, etiamsi causae secundae immediate operantur; quod ejus divina virtus omnia penetrat, et ad omnia immediatissime pertingat.

Sed non hoc solum modo dicitur Deus aliquid immediate operari juxta ejusdem Thomae doctrinam, sed tunc etiam immediate operari dicitur, quando per se ipsum ita totum effectum producit, ut non admittat cooperationem creaturae circa illum effectum. Sic enim creatio mundi et animarum nostrarum, et etiam ipsius gratiae et gloriae infusio et miraculorum operatio dicitur a theologis opus Dei immediatum; reliqua vero opera naturalia, ad quae efficienda causae secundae concurrunt, dicuntur immediate ab ipsis fieri, mediate autem a Deo, loquendo de mediatione quam vocant suppositorum, quod non per se ipsum solus agat, sed admittat inter se et effectum causas secundas.

Idcirco idem d. Thomas qui contra gentiles docuit Deum omnia immediate operari quoad virtutem attinet; reprehendit etiam illos, qui Deum omnia immediate operari dicebant, excludentes se. supposita. Ait enim: „Est opinio quorundam quod Deus immediate operetur omnia, ita quod

¹ Summa contra gentiles l. III. cap. 70.

nihil aliud est causa alicujus rei; adeo quod dicunt, quod ignis non calefacit, sed Deus; nec manus movetur, sed Deus causat ejus motum, et sic de aliis. Sed haec positio stulta est, quia ordinem tollit universi et propriam operationem a rebus, et destruit iudicium sensus.“¹ Haec Thomas, apud quem, ut videmus, non est inconueniens, Deum et immediate omnia operari, et non immediate. Et haec invicem non repugnant, quia non respectu ejusdem sumuntur, sed immediate operari omnia dicitur respectu suae virtutis, omnia fortiter attingentis; non immediate autem respectu creaturae, quam eadem virtus sibi cooperari sinit et vult, disponens omnia suaviter. Unde idem b. Thomas in quaestionibus disputatis idem declarans ait: „Sic ergo si consideremus supposita agentia, quodlibet agens particulare est immediatum ad suum effectum; si autem consideremus virtutem, qua fit actio, sic virtus superioris causae erit immediatior effectui, quam virtus inferioris.“²

Ad rem autem nostram dico, non satis esse ad hoc quod aliquid sit jus divinum, quod sit lex justa, et procedens a Deo immediate, loquendo de immedatione virtutis, sed opus esse ut sit a Deo immediate respectu suppositi, h. e. necessarium esse, ut sit proprie jus divinum, ut fiat per divinam potestatem, non autem immediate per humanam potestatem, etiam a Deo hominibus concessam. Quod ita esse probatur:

1°. Quia leges omnes civiles justae, quantumvis de rebus positivis tractarent, deberent dici proprie jus divinum, quod est contra omnium sententiam. Tales enim leges a Deo sunt etiam immediate respectu eius virtutis, quia per eum *reges regnant, et legum conditores justa decernunt* [Prov. VIII, 15].

2°. Idem probatur, quia omnes leges ecclesiasticae quantumvis positivae, ut puta, lex confitendi et communi-

¹ In l. II. sentent. dist. 1. q. 1. art. 4 in corp.

² Quaest. de potent. III. art. 7 in corp.

candi semel in anno circa pascha, lex de delectu ciborum et jejuniorum et festorum essent proprie ius divinum, quod etiam est contra omnium catholicorum consensum, secundum quem leges hujusmodi et dispensari possunt a pontificibus, desuetudine abrogari, quod tamen fieri non posset, si proprie jus divinum essent, quia inferior non potest sua potestate abrogare legem superioris, vel relaxare eius obligationem. Unde Augustinus ad Casulanum de jejuniis loquens ait: „Ego in evangelicis et apostolicis literis, totoque instrumento, quod appellatur testamentum novum, animo id revolvens, video praeceptum esse jejunium. Quibus autem diebus non oporteat jejunare, et quibus oporteat, praecepto domini vel apostolorum non invenio definitum.“¹ Haec ille, qui quamvis jejunium in genere jure divino institutum dicat, in particulari tamen praecepta jejunandi quibusdam diebus non putat esse juris divini. Unde b. Hieronymus et S. Leo Papa quadragesimale jejunium ab apostolis venisse dicunt, quod licet Ambrosius Christo domino tribuat, id intelligendum est, quia ipse per apostolos illud instituit.

3°. Quia omnes leges latae ab apostolis, non quae erant promulgatores constitutionum immediate a Christo procedentium, sed qua praelati et institutores ecclesiasticarum legum per potestatem et spiritum sibi a Deo concessum, omnes, inquam, tales leges essent proprie jus divinum, quia ad sensum iam saepe dictum immediate sunt a Deo. Quidquid enim apostoli immediate statuebant, Deus per illos statuebat etiam immediate.

10. Quod autem dictae leges non sint de jure divino proprie, constat. Nam apostoli ut Act. XV, 28 s. dicitur, praeceperunt, abstinere a sanguine et suffocato, quod tamen non est jus divinum novi testamenti, quia videmus desuetudine esse abrogatum. Apostolus etiam Paulus praecepit ut mulier velato capite oret, vir autem capite detecto, imo et detonso; ut pluribus convenientibus et uno loquente, si alicui aliquid revelatum fuerit, prior taceat, et ita per singulos loquantur ad aedificationem; quod mulier in

Nunc epist. XXXVI. n. 25. Migne P. L. 33, 147.

ecclesia taceat; quod cibos deferant in ecclesiam, ubi alantur pauperes; quod bigamus non assumatur in episcopum; quod maculans thorum patris sui cum noverca excommunicetur. Quae et similia omnia, licet domini mandata sint, quia Dominus suggerebat apostolis, ut illa auctoritate ecclesiastica sibi concessa praeciperent, et licet praeceperit, ut illis obediremus dicens: *Qui vos audit me audit, qui vos spernit, me spernit*; non tamen proprie sunt jus divinum, tum quia desuetudine abrogata videmus, tum etiam quia dispensari possunt a summo pontifice. Idcirco recte dicunt canonistae, papam dispensare quidem posse in multis, quae continentur in epistolis Pauli, qualia sunt quae jam protulimus; non autem in contentis in evangelio, quod in illo non contineantur praecepta, nisi immediate a Christo instituta.

Thomas quoque docet summum pontificem dispensare posse cum bigamo, ut promoveatur, et praeceptum Pauli non esse juris divini. Ait enim: „Ad 1. ergo dicendum, quod Apostolus dupliciter in doctrina sua aliqua proposuit, quaedam quidem sicut promulgans jus divinum, sicut illud quod habetur ad Galatas V, 2.: *Si circumcidamini, Christus vobis nihil proderit*; et multa alia hujusmodi; et in hoc Papa non potest dispensare: quaedam vero sicut propria auctoritate aliqua statuens; nam ipse dicit I. ad Corinth. XI, 34.: *Caetera quum venero disponam* et infra XVI, 1 s. mandavit ut collectae quae fiunt in sanctos, per unam sabbati fiant, quod non pertinet ad jus divinum. Et similiter etiam quod dicitur de bigamo non promovendo, non est juris divini, sed institutio auctoritatis humanae divinitus homini concessae.“¹ Haec ille, quem Scotus etiam imitatur dicens: „Apostoli publicantes praeceptum Domini in scripturis suis utebantur modo loquendi, per quem potuit innotescere quod erant praecones Christi, ut patet per illud Pauli I. ad Cor. 7, ut quando vult publicare illud praeceptum Domini de non dimittenda uxore, dicit: *Praecipio non ego sed Dominus* etc. Quando autem

¹ Quaest. quodlib. III. art. 13 ad 1.

vult facere propriam persuasionem, dicit de cohabitatione viri conversi ad fidem cum sua uxore infideli vel e converso (quia hoc licet sit sine contumelia Christi non tamen est necessarium): *dico ego, non Dominus*; alioquin non posset ecclesiae constare, quod ipse ut praeco publicaret praeceptum nisi quod ex praecedentibus vel sequentibus manifestaret, se esse in illa publicatione praekonem.¹ Haec ille: ubi etiam declarat, jus divinum esse quod a Christo immediate est institutum sive id constet ex Augustino sive ex epistolis apostolicis sive ex traditione; ait enim: „Breviter, videtur rationabilius tenere secundum membrum sc. quod confessio cadat sub praecepto divino positivo; sed tunc oportet videre, an explicite habeatur in evangelio a Christo immediate, quia patet quod non in vetere lege, an ab ipso explicite in aliqua doctrina apostolica; an nec sic, nec sic, sed dato a Christo et voce tenus ab apostolis ecclesiae promulgato.“²

4°. Nec in V. T. omnes leges sunt proprie jus divinum, quales sunt illae leges jejuniorum, quae non institutae sunt ab ipso Deo, sed ab ipsis senioribus, qualis fuit lex quam commemorat Zacharias de jejuniis mensis quinti et septimi (Zach. VII, 5), de quibus in lege Moysi non sit mentio, in qua tamen statuitur jejunium diei propitiationis. Illa enim jejunia, de quibus Zacharias, et jejunium Esther, et leges etiam festorum, quae non continentur in lege Moysi, quale est festum dedicationis templi Salomonis et altaris Machabaeorum, et hujusmodi, licet a Deo inspirante factae fuissent, quia tamen per sacerdotes institutae sunt, cessantibus causis abrogari poterant, vel ex causa per eosdem dispensari; sicut de diebus jejuniorum praedicit Zacharias mutandos fore in festivitates praeclaras. Idecirco non sunt proprie juris divini; essent tamen, si ad id satis esset, quod essent immediate a divina virtute agente per homines legislatores.

¹ In IV. Sentent. dist. XVII. quaest. unic. Tom. IX. opp. edit. Lugdun. 1639 pag. 305 n. 15.

² Ibid. p. 299 n. 11.

11. 5°. Distinguunt patres, secuti scripturam, inter legem quae a Deo immediate est, et legem quae est ab eo per medium creaturae: et eam non ita proprie dici legem Dei docent. Unde et b. Thomas scribit: „Specialis ratio est, quare legem veterem per angelos dari oportuit. Dictum est enim, quod lex vetus imperfecta erat; sed disponebat ad salutem perfectam generis humani, quae futura erat per Christum. Sic autem videtur in omnibus potestatibus et actibus ordinatis, quod ille qui est superior, principalem et perfectum actum operatur per seipsum; ea vero quae disponunt ad perfectionem ultimam, operetur per suos ministros: sicut navifactor compaginat navem per seipsum, sed praeparat materiam per artifices subministrantes. Et ideo conveniens fuit, ut lex perfecta daretur immediate per ipsum Deum hominem factum; lex autem vetus per ministros Dei scilicet per angelos daretur hominibus. Et per hunc modum apostolus ad Hebraeos I. 2 probat eminentiam novae legis ad veterem, quia in novo testamento *locutus est nobis Deus in Filio* suo, in vetere autem testamento est *sermo factus per angelos*.“¹ Haec divus Thomas, qui apostolum Paulum et rationem ipsam secutus docet excellentiam doctrinae Salvatoris super eam veteris legis etiam in decalogo contentam, quod haec fuerit immediate per Christum, illa vero per angelos. Unde etiam arguitur, doctrinam legis imperfectam esse, evangelicam vero perfectam.

Ante div. Thomam autem Clemens alexandrinus dixit: „Revera enim erat dominus per Moysen paedagogus veteris populi, per se ipsum autem populi novi dux“; et paulo inferius: „Lex per Moysen data est, non a Moyse, sed a Verbo quidem, verum per Moysen servum ejus, et ideo fuit ad tempus; aeterna autem gratia et veritas per Jesum Christum facta est.“² Haec Clemens, qui etiam Joannem Baptistam secutus ex hoc, quod lex scripta data est a Deo per Moysen, lex autem gratiae facta est per

¹ Summa theol. p. 1. 2. q. 98 a. 3 in corp.

² Paedag. I. 7. c. 7. Migne P. Gr. 8, 319 et 322.

Jesum Christum, docet illam ad tempus tantum perman-
suram, hanc vero esse aeternam.

Origenes etiam docet, Moysen ita legem scripsisse,
et licet eam a Deo suscepit, tamen in ea tradenda propria
auctoritate (a Deo tum illi concessa) usum fuisse, propter
quod et legislator dicitur, et illa lex Moysis; ait ergo:
„Denique et per Moysen quidem multa locutus est Deus,
aliquanta tamen et Moyses propria auctoritate mandavit,
quod dominus in evangeliiis evidentissima distinctione se-
cernit, cum dicit de repudio mulieris interrogatus, quia
*ad duritiam cordis vestri scripsit vobis haec Moyses; ab
initio autem non fuit sic.*“ Et paulo post: „Vides ergo
et hic Deum quidem praecepisse, nec fieri voluisse di-
vortium; Moysen vero propter duritiam cordis Judaeorum
scripsisse, dandum esse repudium. Ostendit haec et Paulus
in literis suis cum dicit de quibusdam: *Dominus dicit,
non ego;* et de aliis: *Haec autem ego dico, non dominus;*
et iterum in aliis: *praeceptum domini non habeo, con-
siliium autem do;* et iterum: *quae loquor, non loquor se-
cundum Deum.* Unde similiter etiam in ceteris prophetis
aliqua quidem dominus locutus est, et non prophetae;
alia vero prophetae, et non dominus.“¹ Haec Origenes,
cujus opera, licet damnata sint ab ecclesia pariter cum
auctore,² non tamen omnia damnata sunt; quinimo multa
in ecclesia ex illo leguntur.

Et Gelasius Papa id iudicium probat³ de operibus
Origenis, quod protulit Hieronymus, qui quidem non
solum in hoc non damnat Origenem, sed eum probat et
imitatur. Ait enim in commentariis super Matth.: „Num-
quid potest Deus sibi esse contrarius, ut aliud ante jus-
serit, et sententiam suam novo frangat imperio? Non ita
sentiendum est, sed Moyses quum videret propter deside-

¹ In Num. hom. XVI. n. 4. Migne P. Gr. 12, 693 s.

² De hac incerta Origenis damnatione cf. Hefele Conciliengeschichte
2. B. 2 Aufl. §. 257 f., §. 267 ff.

³ Cf. Decretum Gelasii in concilio Romano de recipiendis et abji-
ciendis libris cap. Sancta Romana ecclesia 3. dist. XV. §. 22 in decreto
Gratiani (Jaffé n. 398).

rium secundarum conjugum primas uxores interfici, maluit
indulgere discordiam (scil. divortium), quam odia et homicidia
perseverare. Simulque considera, quod non dixit: *propter
duritiam cordis vestri permisit vobis Deus,* sed *Moyses;*
ut juxta apostolum consilium sit hominis, non imperium
Dei.“¹ Haec Hieronymus, qui quidem quum negat, Moysen
legem de libello repudii fuisse Dei, intelligendum est ad
illum sensum, quod Deus non tulit illam legem per seipsum,
licet Moysi illam suggererit et per eum tamquam per
legislatorem illam tulerit. Et ita etiam intelligendus est
Origenes. Nam Clemens Alexandrinus dixit, legem per
Moysen datam, non a Moysen, sed a Verbo per servum
suum Moysen.

Idem etiam sentiendum est de Joannis baptismo, qui qui-
dem licet a Deo et de coelo fuerit, tamen baptismus Joannis
dicitur, quod ex auctoritate concessa a Deo ipsi Joanni
institutus fuerit. Unde Augustinus pulchre ait: „Hoc
attendat et distinguat et noverit caritas vestra. Baptismus
quem accepit Joannes, baptismus Joannis dictus est; solus
tale donum accepit: nullus ante illum justorum, nullus
post illum ut acciperet baptismum, qui baptismus illius
diceretur. Accepit quidem; non enim a se posset aliquid;
si enim a se quis loquitur, mendacium de suo loquitur.
Et unde accepit nisi a domino Jesu Christo? Ab illo ut
baptizare posset accepit, quem postea baptizavit.“² Et
paulo inferius: „Quoniam ergo acceperat Joannes bap-
tismus, qui proprie Joannis diceretur, dominus autem Jesus
Christus noluit baptismum suum alicui dare, non ut nemo
baptizaretur baptismo domini, sed ut semper ipse domi-
nus baptizaret: id actum est, ut et per ministros dominus
baptizaret, id est ut quos ministri domini baptizaturi
erant, dominus baptizaret, non illi. Aliud est enim bap-
tizare per ministerium, aliud baptizare per potestatem.
Baptisma enim tale est, qualis est ille, in cujus potestate
datur, non qualis est ille, per cujus ministerium datur.

¹ In Matth. I. III. c. 19. Migne P. L. 26, 134.

² Tract. V. in Joh. n. 4. Migne P. L. 35, 1415 s.

Talis erat baptismus Joannis, qualis Joannes: baptismus justus tamquam justus, tamen hominis; sed qui acceperat a domino istam gratiam, ut dignus esset praecire judicem, et eum digito ostendere, et implere vocem prophetiae illius: *Vox clamantis in deserto, parate viam domini*. Tale autem baptisma domini, qualis dominus. Ergo baptisma domini divinum, quia dominus Deus.¹

12. Haec ille. Quem sequendo dicere possumus, tale esse jus, qualis est ille, cujus auctoritate instituitur: si hominis, humanum; si Dei, divinum. Neque solum Origenes asseruit, Moysen et Paulum loqui quandoque in propria persona, licet non nisi a Deo suggesta; sed de Paulo idem sentit Augustinus. Ait enim exponens Pauli sententiam, qua suadet, fidelem conjugem cum infideli habitare: *Ceteris autem ego dico, non dominus*: „Hic primo videndum est, quibus ceteris; dicebat enim superius ex domini persona iis, qui sunt in conjugio; nunc vero ex sua persona ceteris dicit.“ Et paulo post: „Si ergo non praecipit ex domini persona, sed ex sua persona monet, ita est hoc bonum, ut si quis aliter fecerit, non sit praeccepti transgressor, sicut de virginibus paulo post dicit, praecceptum domini se non habere, consilium autem dare.“ Et rursus ibidem: „Monetur vir fidelis, si habet uxorem infidelem consentientem secum habitare, non eam dimittere. Licet ergo et dimittere; quia non est praecceptum domini, ne dimittat, sed consilium apostoli, sicut monetur virgo non nubere; sed si nupserit, consilium quidem non tenebit, sed contra praecceptum non faciet.“² Haec Augustinus, qui in sua persona ait apostolum loqui, cum consulit virginitatem vel conjugem fidelem non recedere ab infideli. Et licet hoc secundum non consilium sed praecceptum asserat div. Chrysostomus eum locum exponens, et licet aliter interpretetur ea Pauli: *Ego, non dominus; non ego, sed dominus*; non ob id tamen interpretatio Origenis, Hieronymi et Augustini, quam sequitur etiam divus Thomas et Scotus

¹ Ibid. n. 6. Migne l. c. col. 1416 s.

² De serm. Dom. in monte l. I. c. XVI. n. 44. Migne P. L. 34, 1251 s.

rejicienda est, praesertim quum juxta doctrinam divi Augustini eadem scriptura plures veros sensus habere possit.

[Cap. III. Exceptionibus occurritur.]

13. Constat igitur ex iis patribus et rationibus, tam in vetere quam in novo testamento esse quaedam in scriptura quae, quum narrentur per humanam auctoritatem licet a Deo concessam fuisse instituta, non proprie debeant dici jus divinum. De quo quia nonnulli scandalizantur, et contendunt, quidquid a Moyse et apostolis sancitum est, vere et proprie esse jus divinum, sicut ea quae immediate a Deo sancita sunt; neque volunt secernere inter apostolos qua apostoli erant et promulgatores et praecones juris divini, et qua praelati erant ecclesiarum jura ecclesiastica sancientes, ut notavit d. Thomas et alii; nec rursus inter Moysen qua propheta erat et nudus minister et denuntiator prophetiae, et qua erat legislator et auctoritate sibi a domino concessa praecipiens: ob hos igitur, qui, quia haec nolunt distinguere, in se ipsis confunduntur et scandalizantur, et aliis scrupulum et scandala injiciunt, adducenda sunt eorum argumenta contra ea quae diximus, et resolvenda.

1°. Primo ergo scandalizantur in hoc, quod dicimus in lege Moysis distinguendum esse inter praeccepta revelata quidem a Deo ipsi Moysi, sed per ipsum non tamquam per nudum ministrum et praeconem, sed tamquam per legislatorem ex auctoritate a Deo sibi concessa prolata et promulgata; et priora dicamus proprie esse Dei, posteriora autem non ita proprie. Sed quod immerito ex hoc scandalizentur, perspicui potest ex eo, quia in re quidem omnes convenimus; fatemur enim, quod tam illa, quae per angelos praeccepta sunt a Deo in monte Sinai atque in decalogo continentur, quam ea, quae Moyses promulgavit, ab eodem Deo optimo et maximo uno in essentia et trino in personis emanant.

2°. Fatemur, quod emanant ab eo, non quidem per medium solius luminis naturalis rationis, ut leges humanae et civiles; sed per lumen revelatum et supernaturale; non